

Nieuwe uitgaven

J. MOULAERT, De vervloekte staat. Anarchisme in Frankrijk, Nederland en België 1890-1914, EPO, Berchem, 1981, 208 blz., geïll., 295 F.

In zijn studie „De vervloekte staat” slaagt drs. Jan Moulaert (Aspirant NFWO, verbonden aan het departement Geschiedenis van de KU Leuven) erin een klaar inzicht te brengen in de ingewikkelde gedachtenstroming en ontwikkelingsgang van het 19de-eeuwse anarchisme. Na een algemene situering, omschrijving en schets van de opkomst en van de eerste ontwikkelingen van de anarchistische beweging in het algemeen wordt de focus op het anarchisme in Frankrijk gericht. Daar liet de beweging wel het meest van zich spreken en vanuit Frankrijk werden geestesverwante stromingen in de rest van Europa gevoed. Dat het anarchisme zich niet tot de politiek in de enge zin van het woord beperkte wordt aangetoond in de interessante, maar o.i. toch wat te summiere paragraaf over „Anarchisme, kunst en kunstenaars 1890-1900”. Verder onderzoek kan zeker nog meer facetten van anarchistische beïnvloeding van het artistieke milieu aan het licht brengen. Het anarchisme in Nederland en België vormt het onderwerp van het derde luik van deze studie.

Hoewel het Nederlandse „Vrije Socialisme” met Ferdinand Domela Nieuwenhuis uiteindelijk geen groot succes bij de massa heeft gekend, is er in Nederland wel een brede waaier van allerhande anarchistische groepen en groepjes actief geweest. Vooral de kristen-anarchisten en de „kolonisten” zijn zeker niet te verwaarlozen. In België kreeg het anarchisme vooral vaste voet aan de grond in Wallonië en het Brusselse en rond 1900 was Luik a.h.w. de „burcht” van het Belgisch anarchisme geworden. Het vrij uitvoerig behandelen van deze franstalige anarchistische groepen deed de auteur op p. 117 de vraag stellen of „het Vlaanderen van vadertje Anseele dan ten enenmale ongevoelig was voor de verlokkingen van de anarchie?” Om op deze vraag te antwoorden behandelt de auteur zowel het Mechelse anarchisme (p. 117-123) als de groep rond *Van Nu en Straks*, Vermeylens *Kritiek der Vlaamsche Beweging*, en de „anarchistische ontwakings van vlaamsgezinde jongeren” te Antwerpen (p. 133-135). Over deze laatste groep rond *Ontwaking* en „de Kapel” is de auteur zeer beknopt. Het feit dat hij hieraan zijn licentiaatsverhandeling wijdde, wettigt echter de hoop dat ook deze bevindingen eerlang voor het grote publiek toegankelijk zullen worden. Met zijn onderzoek over het anarchisme in Vlaanderen heeft de auteur bijgedragen tot een betere kennis van wat er juist voor de eerste wereldoor-

log in Vlaanderen leefde. Als redaktielid van *Van Nu en Straks* en goede vriend van August Vermeylen vormde Jacques Mesnil (Jacques Dwelshauvers) een levende band tussen het tijdschrift van de Vlaamse avant-garde en het Franstalig Brussels anarchistisch milieu rond *La Société Nouvelle*, Elisée Reclus en de *Université Nouvelle*. Het spreekt vanzelf dat deze figuren en initiatieven ook ruime aandacht kregen. Het verwonderde ons echter wel dat nergens de aandacht werd gevestigd op het feit dat ook Pieter van der Meer de Walcheren aan de *Université Nouvelle* studeerde, goed thuis was in het sociaal-idealistisch artistiek milieu van Brussel, en in het Volkshuis de voornaamste protagonisten van de politieke en artistieke revolutionaire wereld van toen ontmoette.

Met zijn „vervloekte staat” bracht drs. J. Moolaert een vlot leesbare en kritische doorlichting van het anarchisme in het algemeen en van de specifieke Franse, Nederlandse en Belgische vertaling daarvan. Het notenapparaat staat borg voor een stevige wetenschappelijke aanpak, geeft steeds de nodige bio- en bibliografische inlichtingen en bevat ook een aantal erg nuttige verkla- rende notities over belangrijke sleutelbegrippen. Een goed gemaakte index van personen en zaken (waarbij ook de verschillende geciteerde tijdschriften niet werden vergeten) verhoogt bovendien de bruikbaarheid en de toegankelijkheid van de studie.

G. JANSSENS